

'VRAAGT EEN BON' (deel 5)

J.W. Hagenbeek †

Bewerkt door C. Vissenberg en J. van Eijck

VERHALEN ROND HET TOLHUIS AAN DE ELSPETERWEG 1863 - 1939

De mooie bosfazant.

De mannetjesbosfazant zat niet mooi in zijn veren, maar hoe kwam je aan een gaaf exemplaar. Onverwacht loste het probleem zich op. Op de Leuvenumseweg werd regelmatig een prachtige mannetjesfazant waargenomen, die in de paartijd aange trokken werd door de aanwezigheid van een vrouwtje in de volière. Nu was het handelen geboden en een hekje met gaas erover was snel gemaakt. Een stokje er onder zorgde ervoor dat het vangwerktuig schuin bleef staan. Aan het stokje werd een lang touw bevestigd, dat leidde naar het bij de woning staande bakhuis. Nu was vroeg opstaan de boodschap en met het touw in de hand zat de tolgaarderszoon de volgende morgen bij zonsopgang in het bakhuis te wachten. Listig had hij wat kippenvoer onder de val gestrooid en nadat hij enige ochtenden vergeefs had gewacht, dook de mannetjesfazant op een morgen naar beneden en ging zich te goed doen aan deze onverwachte maaltijd. Een snelle ruk aan het touw en even later was de volière bij de tol verrijkt met een prachtige bosfazanthaan. Maar twee hanen bij elkaar, dat werd hooglopende ruzie en zo verhuisde het minder mooie exemplaar voor een paar harde guldens naar een inwoner uit Vierhouten.

Het tolhuis met slagboom.

Het was een normale zaak, dat er in het tolhuis regelmatig politiemannen op bezoek kwamen, zowel rijks- als gemeentepolitie en marechaussees: het tolhuis was namelijk opgenomen in een schema van controleposten waar de politiemannen hun zakboekje moesten laten aftekenen, ten bewijze, dat ze tijdens hun patrouille op

Naar de markt — Nunspeet.

Ansichtkaart verzonden in 1931, uitgever van de kaart is H.Galis.

toonde. Bij de zoon van Gerardus ging een waarschuwingslampje branden. Nadat hij nog eens de loftrumpet over de bosvogel gestoken had, vroeg hij plotseling: "Hoe kom je er aan?"

Je mocht namelijk geen fazanten vangen. De tolgaarderszoon bleek echter de slagvaardigheid van zijn vader te bezitten, want prompt kwam zijn antwoord: "Ja, dat is een wonderlijke zaak.

Er zat een gat in het gaas en daar kwam de fazanthaan door naar binnen, maar hij kon er niet weer door naar buiten. Nou toen heb ik het gat maar weer dichtgemaakt." Meesmuilend vervolgde de politieman zijn weg, na nog iets van een waarschuwing gemompeld te hebben over het verbod om vogels te vangen.

Het hele tolgaardergezin was er van overtuigd, dat er verraad in het spel was geweest en al hadden ze geen enkel bewijs, toch bestonden er tegen bepaalde personen sterke verdenkingen. Naast de volière waren er, zoals reeds eerder vermeld, veel kippen bij het tolgaardershuis. De eieren werden, na eerst met azijn en water gewassen te zijn, door Willempje op de markt te Nunspeet verkocht. Dat was altijd een kwestie van loven en bieden, want Willempje was een goede handelsvrouw.

Kuikens waren er ook veel in de rennen, maar ..... dat wisten de grote zwarte kraaien ook; rovers bij uitstek. Er was in het tolhuis een revolver aanwezig, je wist nooit of

die en die datum, op dat en dat uur ter plaatse waren geweest. Daarom was het ook niets bijzonders, dat een politieman tegenover de tolgaarderszoon zijn bewondering uitte over die prachtige bevolking van de volière. Wie zou daar iets achter zoeken? Iets anders werd het, toen de dienaar van Hermandad bijzondere belangstelling voor de pas gevangen fazanthaan

diefachtige personen een poging zouden doen het tolgeld te bemachtigen. Met het schietklaar zijn van dit wapen was het niet best gesteld. De revolver lag namelijk op een hoge kast in de kamer en wel aan de ene kant, en de patronen aan de andere kant. Mocht er dus onraad zijn, dan diende men eerst op een stoel te klimmen om aan de rechterkant van de kast het wapen te bemachtigen en dan op de stoel aan de linkerzijde om de patronen te zoeken. Hoe dan ook, wanneer de oudste zoon, die elders woonde, thuis kwam, was het een liefhebberij van hem om gewapend met de revolver op kraaienjacht te gaan. Hoewel hij soldaat was geweest, stond het met zijn schietkunst niet best gesteld. De jacht eindigde dan meestal ook met een klimpartij om de nesten van de kuikenrovers uit te halen.

Tolgaarder, wil je roken?

Maar laten we ons weer eens even met het reilen en zeilen van de tol gaan bezighouden. Het autoverkeer nam nog steeds toe en herhaalde malen klonk in het tolhuis de verzuchting: "Hadden we hem nog maar in eigen beheer."

Hoe dan ook, het was een druk leven, dag en nacht. Gerardus en Willempje waren zo getraind in hun werk, dat ze bijvoorbeeld al van ver aan het geluid van de claxon hoorden wie er aan kwam rijden. En zij die een abonnement op de tol hadden, dokter, garagebedrijven enz. claxonneerden dan ook altijd vroegtijdig. Er werd dan gezorgd, dat de tolboom tijdig openstond, want ook toen al was tijd geld.

Tolabonnement, uitgegeven door de gemeente Ermelo aan Gerrit van Huigenbosch geboren te Apeldoorn op 2 maart 1897; gehuwd met Tona Wieberdink geboren te Elspeet op 22 april 1899; zij woonden in 1938 aan de Nuns peterweg 14 (S-2) te Vierhouten.

Het echtpaar had twee kinderen Grietje geboren te Ermelo/Vierhouten op 21 november 1927 en Gerrit geboren te Ermelo/Vierhouten op 16 mei 1932. Ook werd dit abonnement uitgegeven aan Adriaan Cornelis Vorrink geboren te Vlaardingen op 8

T O L - A B O N N E M E N T

voor het vrij passeeren van den tol op den grindweg
Nunspeet-Elspeet met een ~~vracht-~~ automobiel ~~wagen~~
voor het tijdvak van 18 AUG 1937 t/m 18 SEP 1937.
personen-

Dit abonnement strekt tot uitsluitend persoonlijk
gebruik van A.C. Vorrink (S. v. Huigenbosch te Vierhouten)
en is niet voor overdracht vatbaar.

Het abonnement moet bij het passeeren van den tol
vertoond worden en geldt, wanneer meer dan één voor-
tuig, waarvoor het verleend is vrijwel tegelijkertijd
den tol passeert, slechts voor één dezer.

Nunspeet, 18 AUG 1937

Burgemeester en Wethouders van E r m e l o,

De Secretaris,

De Burgemeester,

oktober 1897 van beroep opzichter; Cornelis was gehuwd met Jacoba Hendrika Breetveld geboren te Rotterdam op 17 december 1894; het paar had een zoon Johannes Jacobus geboren te Den Haag op 1 oktober 1923; zij woonden in 1938 aan de Nunspeterweg 71 (S-26d).

Er werd reeds vermeld dat er 's nachts soms rare dingen bij de tol plaatsvonden. Zo was het in een winternacht, dat Gerardus weer eens uit zijn warme bed moest vanwege een driftig toeteren. Hij opende de portaaldeur en begaf zich naar de wachtende chauffeur. Het vroom dat het kraakte en Gerardus huiverde in zijn oude soldatenjas. Niettemin groette hij beleefd de beide inzittenden van de wagen; het waren twee bekende figuren uit het dorp. De tolgaarder had het tolgeldbonnetje reeds uit zijn koperen bus gehaald en verzocht de heren de verschuldigde 40 cent te betalen. Deze, in dikke duffels gestoken personen begonnen echter een conversatie over het weer. "Wat is het koud Gerardus, dat is me ook wat, dat je er nu voor ons uit moet." Gerardus beaamde dit, "Maar," zei hij, "dat behoort nu eenmaal bij dit werk, veertig cent asjeblijft." De bestuurder van de auto peinsde er echter niet over een eind aan het gesprek te maken, zeer tot ergernis van Gerardus, die steeds kouder werd. Na nog eens op betaling te hebben aangedrongen, veranderde plotseling de toon van de bestuurder. "Gerardus, je zult het wel koud hebben, wil je soms roken?" en tegelijkertijd werd het tolgeld betaald. Nu was de tolgaarder een echte liefhebber van pijp of sigaar. Beleefd zei hij dan ook: "Asjeblijft heren." Het antwoord van de in een zeer vrolijke stemming verkerende heren was: "Steek dan je jas maar in brand." Op een dergelijke 'grap' had zelfs Gerardus geen antwoord. Hij opende de tolboom en luid lachend om hun geslaagde mop verdwenen de mannen richting Nunspeet.

Enige dagen later maakte Gerardus zijn vaste gang naar de dorpskapper om zich te laten scheren. In de scheerstoel zat één van de twee nachtelijke grappenmakers. Toen deze van zijn baardstoppels ontdaan was, rekende hij met de scheerbaas af, mompelde zachtjes iets tegen hem en verdween. Nadat de tolgaarder geholpen was en betaald had, pakte de kapper vijf sigaren uit een glazen pot, deed ze in een papieren zakje en overhandigde ze aan Gerardus. Nu kocht Gerardus zelden sigaren, dat gebeurde alleen zaterdags en hij zei dan ook nu geen rokerij te willen hebben. "Nee," zei de kapper, "dat weet ik wel, maar deze krijg je van die persoon die zo even wegging." Nu begreep Gerardus het en zijn boze gedachten over de nachtelijke moppentappers waren eensklaps verdwenen. Al rokende keerde hij terug naar het tolhuis en vertelde daar wat hij had meegemaakt.